

GLEDALIŠKI LIST

Narodnega gledališča v Ljubljani

1939-40

OPERA

2 FR. LEHAR:
KJER ŠKRJANČEK ŽVRGOLI

GLEDALIŠKI LIST

NARODNEGA GLEDALIŠČA V LJUBLJANI

1939/40   ŠTEV. 2   OPERA   UREDNIK: M. BRAVNIČAR

FR. LEHAR:

KJER ŠKRJANČEK ŽVRGOLI

PREMIERA 11. OKTOBRA 1939

O Lehárju in njegovem delu je bilo na tem mestu že mnogo povedanega. Vsakokrat, ko je prišla na naš oder katera izmed njegovih operet, smo se izčrpnjeje ustavili pri skladatelju, ki je mnogo doprinesel k dobremu glasu dunajske operete in je s svojimi deli do današnjih dni vzdržal pri tradiciji klasičnega kova, kljub zmagovitemu pohodu revijske in jazzovske operete v povojnih letih. Lehárja ta vrsta ni mogla popolnoma premaniti in zvbati na stranska pota ali ga celo vkleniti v svoje območje.

»Kjer škrjanček žvrgoli« (Wo die Lerche singt) je njegova peta opereta na našem odru. V kratkih presledkih so si sledile »Dežela smehljava« (28. IX. 1931.), »Vesela vdova« (6. VI. 1936.), »Frasquita« (26. XII. 1938.) in sedaj »Kjer škrjanček žvrgoli«; več sezon prej pa je bil na sporedu naše operete »Grof Luksemburški«.

Če pregledamo vsa Lehárjeva dela in poiščemo njih skupno svojstvo, ga najdemo tako v glasbi, kakor v besedilih. Ta skupna svojstva se kažejo v osebni potezi Lehárjeve ljubke in prijazne

glasbe, ki je posebno iznajdljiva v dunajskem valčkovem ritmu in v dvodelnem ritmu koračnic, ter v izbiri libretov, ki so bližji veseloigri in lahki komediji, kakor dandanes običajnim tekstom, prepolnim raznih dovtipov, a se ne ozirajo na umetniško vrednost. Opereta želi ugajati širokemu krogu občinstva, toda Lehárjeva noče ugajati za vsako ceno. Izogiba se cenenih učinkov in to jo dviga nad druge. Poleg prijetne melodične invencije, odlikuje Lehárjevo lahko muzo barvitost in varčevanje z instrumentacijskimi sredstvi.

Drago Zupan,

režiser operete »Kjer škrjanček žvrgoli«

»Kjer škrjanček žvrgoli« je nastala proti koncu svetovne vojne in je bila pisana za Budimpešto. Tu je imela svojo premiero l. 1918. Za druge odre je bila nekoliko predelana in v tej predelani obliki

prihaja tudi na naš oder. Z njo je Lehár začel svojo drugo dobo velikih uspehov. Stilno se operete od »Škrjančka« dalje razlikujejo od prejšnjih po skrajšani govorniki prozi in po črtanju plesa kot nadaljevanja in zaključka pevske točke. S tem se je zopet približal spevoigr oziroma komični operi, vendar njenih tal ni mogel popolnoma zapustiti tudi v svojih poznejših delih. Ostal je na pol poti, nekatere njegove operete pa vmesni člen med opero in opereto.

Lehárjeve stvari so današnje dni, ko se je operetna tvorba precej izmaličila, dobrodošle vsakemu odru, ki goji tudi vedro umetnost — deseto muzo.

Vsebina

Na svojem posestvu živi Pál z nečakinjo, lepo Margite. Mlad kmečki fant Pišta in Margite se imata rada in celo zaročena sta že. V ta kraj pride na letovišče slikar Šandor, slika Margit in se vanjo zagleda. Pišta je zvedel, da Šandor slika njegovo dekle, popade ga ljubosumnost in jeza. Svojega tekmeca počaka, se spopadeta, v jezi pa razžali Margit. To je dalo povod, da sta se razšla.

V deželo pride tudi slikarjeva ljubica Vilma in mu začne prigo-varjati, da bi se vrnil domov. Ko izve o Šandorjevi novi simpatiji, odvrne samozavestno, da se ji ni treba bati takšnega dekleta.

V mesto so se preselili in skupaj živijo: slikar Šandor, Margit in njen ded Pál. Slikar si obeta, da mu bo portret prinesel velik izkupiček, ki bo zadostoval za udobno življenje. Pišti je hudo in dolgčas po Margiti. Tudi on se preseli v mesto in nastani svojo delavnico v bližino oboževanke. Margit se ne počuti dobro v novih razmerah. Vilma bi zopet rada osvojila slikarja, zato prihaja k njemu. Šandor želi, da bi bila tudi Margit lepo oblečena. Ko jo Vilma pregovori, da se obleče po mestno, pride do usodnih posledic. V novi obleki je Margit nerodna, vsi se ji rogajo in posmehujejo. To jo tako užali, da se odloči zapustiti kraj in njegovo okolico, kjer se ne počuti srečno. Odloči se vrniti nazaj, kjer škrjanček žvrgoli, kjer žito zori

in kjer vlada mir in zadovoljstvo. Pišta ji je ljubši, kakor vse lepe obleke. Z njim se zveže za vse življenje, Sandor pa naj si vzame svojo Vilmo — če hoče.

Prvih sto let operne tvorbe

Operne obiskovalce bo gotovo zanimalo, kako je nastala opera, zato priobčimo na tem mestu kratko zgodovinsko skico, kako in kdo so ustvarili to zvrst odrske stvaritve in ji postavili temelje, na katerih je tekom stoletij vzrastla veličastna stavba operne umetnosti.

Nastanek opere ima svojevrstno zgodovino. Njena zibelka je bila v Florenci, kjer se je v tako imenovanem »cinquecentu« (XVI. stoletju) izvršil prerod umetnosti z ozirom na vzore staroklasičnih, grških umetnin. Nekateri florentinski učenjaki, glasbeniki in idealisti, prežeti z reformacijskim duhom, so hoteli preroditi tudi grško dramo in ji oskrbeti glasbeni okvir, da bi na ta način prišli do nove umetnostne vrste. Ustvariti so hoteli protiutež cerkveni zborovski glasbi, ki je do takrat prevladovala v umetniškem življenju. Načelu skupnosti — kolektivnosti, ki je do konca XVI. stoletja vladalo v glasbi in kateremu je odgovarjalo večglasno zborovsko cerkveno petje, so postavili naproti individualistično-enoglasno, solistično petje, ki se je uveljavilo v novi umetniški smeri in postalo v njej glavna prvina.

Leta 1580. so se zbrali pri grofu Bardi-u v Florenci na posvetovanje glasbeniki in učenjaki, da se pomenijo o prerodu starogrške drame. Navzoči so bili: oče znamenitega zvezdoslovca in izvrstni violinist *Vincenzo Galilei*, florentinski plemič in talentirani skladatelj *Jacopo Corsi*, pesnik *Ottavio Rinuccini* ter glasbeniki *Emilio de Cavalieri*, *Jacopo Peri* in *Giulio Caccini*. Na tem »ustanovnem občnem zboru za novo umetnostno obliko« je *Caccini* razložil idejne smernice novega sloga in podal načrt ter navodilo za uglasbitev drame. *Caccini* je novo smer imenoval »Nuove musiche« in se smatral za iznajditelja novega, tako zvanega »recitativnega

sloga« (iz latinskega recitare = pripovedovati). Ta slog podreja glasbene prvine (melodijo, ritem) naravni besedni izgovorjavi. Zaradi tega najbrž se je Caccini nazival »zaničevalca petja«, čeprav je on sam komponiral v arioznem, melodičnem načinu in prvi oral ledino lepemu petju, bel cantu.

Prvi, ki je za poskušnjo uglasbil po Caccini-jevem receptu nekaj slik iz Dantejevega »Pekla« in praktično ustvaril opero, je bil *Vincenzo Galilei*.

Drugi poizkus stvarjenja v tem novem slogu je naredil l. 1590. *Emilio de Cavalieri*. Uglasbil je v celoti neko dramo, toda uspeh je izostal, ker je bila glasba pisana v načinu takratnih madrigalov, torej ni prinesla nič novega.

Prvo pravo opero pa je zložil štiri leta pozneje *Jacopo Peri*; imenovala se je »Daphne«, besedilo ji je napisal pesnik Rinuccini. Prava utemeljiteljica opere sta torej *Vincenzo Galilei* in *Jacopo Peri*. Ta nova glasbena zvrst je žela že takoj v začetku mnogo odobravanja in uspehov, morda tudi predvsem zato, ker so menili, da so z njo oživotvorili in dosegli ideal grške glasbene drame. Imenovali so jo »stile rappresentativo« — to je uprizoritveni slog, ki je prikladen za uprizoritev glasbenih iger. Znameniti skladatelji se v začetku niso mnogo zanimali za to primitivno umetnost, prepuščali so jo učenim diletantom, toda kmalu so tudi oni zaslutili njeno bodočnost in razvojne možnosti ter so se pridružili pionirjem te mlade umetnostne vrste. Med prvimi je bil *Claudio Monteverdi*, ki je nebogljeni operi dal že bolj izklesano obliko. (Rojen v Cremoni 1567. leta, umrl v Benetkah l. 1643.) V zgodovini opere je Monteverdi pomemben predvsem, ker je izpopolnil operni orkester, ga dvignil iz spremljajoče vloge do samostojnih nalog in ga obogatil z mnogimi novimi izraznimi sredstvi. Prvi »operni orkester«, ki je spremljal pevce navadno za sceno, je bil sestavljen iz klavicembala (predhodnik klavirja), citer, violine, lire in lutnje. Monteverdi ga je pomnožil posebno z godalnimi in pihalnimi instrumenti.

Razvoj opere se je odslej nadaljeval z neverjetnim elanom. (Naziv »opera« za to vrsto odrske umetnosti se je ustalil mnogo pozneje in se je izluščil iz besede opus = glasbeno delo.)

Leta 1637. so v Benetkah že odprli prvo operno gledališče, tekom stoletja pa tudi že v Rimu, Florenci, Bologni, Parmi i. dr. V Benetkah je Monteverdi razvil svojo delavnost in zložil mnogo dramatsko učinkovitih oper. Takrat so nastale tudi že prve »stagione«, to so bile igralske družine, ki so naštudirale nekaj oper in z njimi gostovale in potovale iz kraja v kraj, iz mesta v mesto. Predstave so se vršile navadno zvečer ob bakljah in voščenihi svečah. Orkester je štel le nekaj godbenikov, glavni instrument je bil cembalo. Orkester je običajno vodil skladatelj sam, ki je pri cembalu tudi spremljal recitative. Pozneje, ko je bil orkester že številčno večji, dirigent ni več sedel za cembalom, temveč je stal ob strani orkestra in z dolgo palico udarjal ritem ob tla. Na ta način je še dirigiral znameniti skladatelj in utemeljitelj francoske opere *Giovanni Battista Lully* (1639—1687). Nekoč je pregoreče »dirigiral« in si s palico zdrobil palec na nogi in zastrupil si je kri. Njegovi nasledniki so zamenjali dolgo palico z zavitkom not ter z njim dajali orkestru ritem in dinamične znake. Taktirka je bila uvedena mnogo kasneje.

Prve čase so izvajali operne predstave v zasebnih domovih bogatašev, plemičev ter ob slavnostnih prilikah na dvorih. Kmalu pa so operne uprizoritve postale dostopne vsakomur, ki je plačal vstopnino. Gledališča so prišla v roke podjetnih ravnateljev, ki so pričeli s to umetnostjo spretno trgovati. Čim večja je bila konkurenca, tem bolj so jo podrejali okusu in vplivu občinstva, da bi ga pridobivali za mnogobrojen obisk. Opera je postajala zgolj pridobitna zadeva in se začela odtujevati umetniškimi stremljenjem. Že v prvih desetletjih je zavila v stran od poti, ki so ji jo začrtali njeni florentinski pionirji. V svojem razvoju, ki se je nadaljeval izredno naglo, je doživela mnogo najraznovrstnejših metamorfoz. Do umetniške vrednosti in izpopolnjene umetniške oblike so ji pomogli veliki tvorcini in glasbeni reformatorji. Poleg Monteverdija je bil za razvoj opere v prvem stoletju posebno pomemben plodoviti skladatelj *Alessandro Scarlatti* (1659—1725), utemeljitelj neapeljske šole, ki je zložil 106 oper. Ta šola je gojila »lepi slog« z gibko ter ljubko melodično fakturo, v nasprotju z »veličastnim slogom« takratne resne cerkvene glasbe. Scarlatti je uvedel mnogo novosti v operno

obliko in z njimi obvladal vso naslednje stoletje v razvoju te mlade odrske vrste.

Ljubljana je bila že prav zgodaj deležna gostovanj italijanskih opernih družin. Italijanska »stagiona« je obiskala naše mesto l. 1660. Prva operna uprizoritev je torej bila v Ljubljani 23 let po otvoritvi prvega opernega gledališča v Benetkah in 70 let potem, ko je v Florenci vzniknila za glasbeno življenje tako pomembna nova odrska vrsta.*

Kakor Krištof Kolumb, ki je šel na veliko pot, da prejadra morja, pa je seveda odkril nov svet, tako so tudi florentinski idealisti in glasbeni entuzijasti šli na delo, da prerodijo grško dramo, pa so odkrili nov glasbeni svet — opero.

M. Bravničar.

Razno

V državni operi na Dunaju so angažirali, oziroma stalno nastopajo naslednji jugoslovanski operni pevci in pevke:

Ge. Bugarinovičeva, Iličičeva ter gg. Dermota Ant., Janković Vl., Madin Viktor, Pierotić Peter, Rus Marjan in Zec Nikola.

*

Pariški Veliki operi so letos zvišali državno subvencijo na 26 milijonov frankov (okrog 80 tisoč na predstavo), Operi Comique pa na 15 milijonov (okrog 50 tisoč na predstavo).

*

Smetanova »Prodana nevesta« je bila nedavno izvajana v St. Louisu in v San Antoniu v Kaliforniji.

*

Za upravnika Narodnega gledališča v Zagrebu je bil imenovan gosp. dr. J. Benešić, za upravnika beogradskega gledališča pa gosp. M. Predić.

* Izčrpno študijo o italijanskih predstavah v Ljubljani od XVII. do XIX. stoletja je v »Kroniki« priobčil Stanko Škerlj.

Repertoar opere v sezoni 1939-40

Opera bo črpala svoj spored iz naslednjih slovanskih del:

Bravničar: Hlapec Jernej, *Mirk*: Rajamaj, *Konjović*: Koštana, *Dvořak*: Rusalka, *Novák*: Signorina Juventu in Nikotina (baleta), *Čajkovski*: Jolanta in Ščelkunščik (balet).

Dalje so na sporedu:

Mozart: Figarova svatba, *Bizet*: *Carmen*, *Ibert*: Yvetoški kralj, *Massenet*: Žongler, *Cilea*: Adriana Lecouvreur, *D'Albert*: Nižava, *Goldmark*: Sabska kraljica, *Cvrček za pečjo*, *Wagner*: Lohengrin, *Tannhäuser*.

Opereta bo izvajala:

Frimel: Rose Marie, *Lehár*: Škrjanček, *Friderika Müller*: Lumpacij vagabund.

Prihodnji operni spored

V soboto 14. t. m. bo premiera Massenetove opere »Jongleur de Notre Dame« v režiji C. Debevca in pod taktirko Ant. Neffata.

Glavne vloge imajo gg. Banovec, Betetto, Lupša, Janko, Dolničar, Sancin (Sladoljev), Zupan i. dr.

Opera pripravlja E. d'Albertovo »Nižavo«, v kateri bodo v glavnih vlogah sodelovali: gdčna Bašičeva, gg. Marčec, Banovec, Betetto i. dr.

Režija: E. Frelih, glasbeno vodstvo D. Žebre.

Lastnik in izdajatelj: Uprava Narodnega gledališča v Ljubljani. Predstavniki: Cton Zupančič. Urednik: Matija Bravničar. Za upravo: Karel Mahkota. Tiskarna Makso Hrovatin. Vsi v Ljubljani.

Kjer škrjanček žvrgoli

OPERETA V TREH DEJANJIH PO OSNUTKU DR. F. MARTOSA NAPISALA DR. A. M. WILLNER IN H. REICHERT,
PREVEDLA S. SAMEC IN N. ŠTRITOF, UGLASBIL F. LEHAR.

DIRIGENT: D. ŽEBRE.

KOREOGRAF: ING. P. GOLOVIN.

REŽISER: D. ZUPAN.

Pál, star kmet	D. Zupan
Margit, njegova vnukinja	J. Igličeva k. g.
Šandor Zápolja, slikar	B. Sancin
Vilma Garamy, pevka	K. Vidaličeva
Baron Arpád	B. Peček
Pišta, kmečki fant	V. Janko
Borča, dekla	E. Barbičeva
Lajoš, krčmar	M. Simončič
Janoš, hlapec	F. Jelnikar
Rešo slikar	Z. Piancki

Slikarji, kmečki fantje in dekleta.

Prvo dejanje: v ogrski vasi, drugo in tretje dejanje: v Budimpešti.

Čas: sedanjost.

Dekoracije po načrtu ing. E. Franza izdelala gledališka slikarna.

Blagajna se odpre ob pol 20.

Začetek ob 20.

Konec po 22.

Parter: Sedez	I. vrste	Din	36—
	II.-III. vrste	"	34—
	IV.-VI. "	"	30—
	VII.-IX. "	"	26—
	X-XI. "	"	22—
	XII. "	"	18—
Lože: Lože v parterju		"	110—
	I. reda 1-5	"	110—
	6-9	"	130—

Dodatni ložni sedezji: v parterju	Din	20—
in I. redu	"	22—
Balkon: I. vrsta sredina	"	22—
II. "	"	18—
III. "	"	14—
I. " stranski balkon	"	16—
II. "	"	8—

Galerija: Sedeži I. vrste	Din	12—
" II. "	"	10—
" III. "	"	10—
" IV. "	"	8—
" V. "	"	8—
Galerijsko stojišče	"	2—
Dijaško "	"	5—

VSTOPNICE se dobivajo v predprodaji pri gledališki blagajni v spornem gledališču od 10. do pol 1. in od 3. do 5. ure Telef. 4611.
Predpisana taksa za penzijski fond je vračunana v cenah.

REGISTRE DE LA VILLE DE PARIS

REGISTRE DE LA VILLE DE PARIS
REGISTRE DE LA VILLE DE PARIS

REGISTRE DE LA VILLE DE PARIS

REGISTRE DE LA VILLE DE PARIS

- D. D'...
- E. E. ...
- F. F. ...
- G. G. ...
- H. H. ...
- I. I. ...
- J. J. ...
- K. K. ...
- L. L. ...
- M. M. ...
- N. N. ...
- O. O. ...
- P. P. ...
- Q. Q. ...
- R. R. ...
- S. S. ...
- T. T. ...
- U. U. ...
- V. V. ...
- W. W. ...
- X. X. ...
- Y. Y. ...
- Z. Z. ...

REGISTRE DE LA VILLE DE PARIS

REGISTRE DE LA VILLE DE PARIS

REGISTRE DE LA VILLE DE PARIS

REGISTRE DE LA VILLE DE PARIS

100	100	100
101	101	101
102	102	102
103	103	103
104	104	104
105	105	105
106	106	106
107	107	107
108	108	108
109	109	109
110	110	110
111	111	111
112	112	112
113	113	113
114	114	114
115	115	115
116	116	116
117	117	117
118	118	118
119	119	119
120	120	120

REGISTRE DE LA VILLE DE PARIS